

RÁKOSY GERGELY: ELMARASZTALVA: BRIGITTE BARDOT

Úgy vélem, fölösleges és méltánytalan ennek az elbeszéléskötetnek az értékeit aszerint latolgatni, hogy a meglehetősen későn kiadóhoz jutó írójának csak második novellás könyve. Félreállítva tehát a nemegyszer álobjektív kritikusai megfontolásokat, mindjárt előljáróban megfogalmaznám első, közhiedelemszerűleg is döntő benyomásomat: Rákosy Gergely mostani tizennyolc írása élvezetes és érdekes olvasmány. A kajánság ördöge persze rögtön súgva hozzáteszi: lehet, hogy csak az elmúlt néhány esztendő gyengébbnek mondható szépírói teljesítményei között. A maliciát azonban máskorra kell hagynunk: Rákosy Gergely belletrista erényeit sorbaszedve jogosultak vagyunk még talán a hosszabb távú érdemesítésekre is.

Miért?

Először: írónk mesterségbeli készségei igen kifinomultak. Megkülönböztethető ábrázolás- és írásmódot alakított ki magának. És ezt nem azzal érte el, hogy egyforma megoldású és hangnemű írásokat produkál, éppen ellenkezőleg, az epikus közlés különféle építőlemeinek kiválogatásában és összeillesztésében van egyéni ízlése és karaktere. Rákosy Gergely jól tud írni elbeszélést és novellát egyaránt, parabolát, paródiát úgyszintén. Megjelenítő ereje három dimenziójú figurákat, életszagú helyzeteket és atmoszférát prezentál. Fűszerezett humora van, szívesen kever groteszk mozzanatokot is anyagába. Úgyesen peregnék és jellemző funkcióval bírnak párbeszédei, elemzők és kifejezők leírásai. Magabiztosan használja a belsőmonológ-formát, a nagyobb lélegzetű darabjaiban is képes ezzel feszültséget és bensőségességet tartani. Ennek folytán írónk általában is kedveli a tudatáram-technikát. Azaz: alkalmanként annyit ábrázol a valóságból, amennyi valamiképp visszatükröződik hőseinek tudatában, beágyazva azok és olykor saját szabad képzettársításait is az írás önkényes és látszólag csak többé-kevésbé rendezett folyamataiba. Mindezen módszerbeli fogásokat Rákosy Gergely megfelelő világnézeti transzpozícióval hasznosítja. Írásainak természete így lesz alapjában véve nemcsak stílusa, hanem gondolatvitele szempontjából is dialektikus és dinamikus: egyszerre részletezően natura-

lisztikus és nagyvonalúan intellektuális, kimérten tárgyilagos és szenvedélyesen érzelmekre apelláló.

Másodszor: írónk témaválasztása és -kezelése is igen izgalmas. A valóságot a maga sokszínűségében és változatoságában kívánja kutatni. A tények iránti érzékenysége kulturáltsággal, közéleti tudatossággal és tisztánlátással párosul. Tematikája széles körben mozog: érdeklí a mázlista áruházi tolvaj és a jó kezű sebész egyetemista fiának mentalitása, a játék gőzgépert minden áldozatot meghozó kisfiú és a féltalomszerű kényszerű tünődések közt élő idősebb zsidó asszony lelkivilága is. A kispika törvényeinek megfelelően, frappánsan magvasítva, szorosan véve egy ember — többnyire egy kisember — köré fonja történeteit. Megfigyelései látszólag a felülethez tapadnak, rendező elve azonban már utánamegy az élettartalom rejtettebb mozgásainak. Vagyis: egy-egy létformán belül a természetszerűen lejátszódó, de fontos és tipikus események poentírozására, novellás-drámai kihegyezésére; a lényeges szociális összetevők átélésére törekszik. Egy-egy kisvilág rövid időn belüli akut kérdését bogozgatva az írói érdeklődés voltaképp csaknem köznapi problémák felé orientálódik, viszont az egyszerű történetek mögött, a külterjes ábrázolás úgyszólván semmissé tevésével, nagyobb perspektívákba is pillanthatunk. Rákosy Gergely írásainak vonatkozásai, a gondos olvasónak, absztrakt értékűek is, egyetemes emberi jelentőségükkel telítettek. Levegősség és távlatosság van soraiban. A szinterek, az érzelmeállapotok, az egyénítés terjedelmének és mértékének változatossága oly módon fungál nála, hogy kifejezését adja az elidegenedés érzésének és a szocialista humanista szemléletnek is.

Kétségtelen: minden egyes fenti elemző-elismerő megjegyzés jobbára többekről is megállapítható kritikus sztereotípiának hathat. De gondoljuk végig: jóllehet, az egyes észrevételek egyenként talán valóban jellemzőek lennének másokra is, viszont mindegyik így együtt és joggal, meggyőződésem szerint, ezúttal csak Rákosy Gergely novellisztikáját méltányolhatják. (Szépirodalmi Könyvkiadó 1968.)

BORBÉLY SÁNDOR